

KÜRT SİYASETİNDE “TARİHİ FIRSAT” SÖYLEMİ VE ANALİZİ

MAYIS 2009

INSTITUTE FOR STRATEGIC STUDIES

S A E

STRATEJİK ARAŞTIRMALAR ENSTİTÜSÜ

KÜRT SİYASETİNDE “TARİHİ FIRSAT” SÖYLEMİ VE ANALİZİ

29 Mart yerel seçimleri ile ABD Başkanı Barack Obama'nın 5-7 Nisan tarihlerindeki Türkiye ziyareti sonrasında Cumhurbaşkanı Abdullah Gül ilk kez Kürt sorununda “tarihi fırsat” söylemini kullanmıştır. Bu söylem arkasındaki koşulları ve tarafları açısından iyi analiz edilmelidir. Çünkü bu söylemin arkasına PKK'nın koşulsuz silah bırakmasından demokratik özerk Kürdistan'a kadar geniş yelpazedeki talepler konulabilmektedir. Bu nedenle “tarihi fırsat” söylemi iyi analiz edilmelidir. Bu analizin temelinde de “devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü” ilkesi yer almalıdır.

ABD YENİ YÖNETİMİ VE TARİHİ FIRSATI YARATAN KOŞULLAR

Türkiye açısından Kürt siyasetinde tarihi fırsat yaratan yeni koşulların temelinde terör örgütü PKK için Kuzey Irak'ta oluşan yeni denklem bulunmaktadır.

Birinci Körfez Harekatı sonrasında 36.paralel kuzeyinde ilk kez ortaya çıkan ve ABD'nin Irak'a harekatı sonrasında 2003 yılında Kuzey Irak'ın tamamına yayılan ortam PKK için çok uygun koşullar yaratmıştır. Özellikle 2003 sonrasında Türkiye PKK ile mücadele konusunda önemli kısıtlar ile karşılaşmış, buna karşın PKK geniş bir hareket ve muhafaza alanı kazanmıştır.

31 Aralık 2008 tarihinde imzalanan ABD-İrak güvenlik anlaşması ve bu anlaşmanın hükümlerini yerine getirecek yeni yönetimin ABD'de göreve gelmesi ile birlikte bu kez Irak genelinde ve özellikle Kuzey Irak'ta yeni bir döneme girilmiştir. Bu yeni dönemde oluşan yeni denklemde ise PKK saf dışı kalmaktadır. Türkiye açısından PKK ile mücadele konusunda tarihi fırsatı yaratan koşulları bu yeni denklem belirlemektedir. Bu yeni denkleme göre

- a. ABD Irak'ın güvenliğini tedricen Iraklı otoritelere bırakarak 2011 yılı sonunda Irak'ın güvenliğinden tamamen çekilmiş olacaktır.
- b. ABD Irak'ın toprak bütünlüğünü ve bu amaçla güçlü bir merkezi hükümeti desteklemektedir.
- c. ABD Irak'ın geneli ve Kuzey Irak'ın istikrarı ile güvenliğini azami ölçüde önemsemektedir. İstikrarlı ve güvenli bir Kuzey Irak için Türkiye'nin işbirliği, desteği ve hamiliği istenmektedir. Türkiye ile Kuzey Irak'taki Kürt bölgesel yönetimi arasındaki ilişkilerin normalleştirilmesi ve geliştirilmesi hedeflenmektedir.
- d. Bu yeni denklem içinde terör örgütü PKK'ya artık yer (ve ihtiyaç) bulunmamaktadır.

ABD Başkanı Obama yukarıda oluşan koşullara ilişkin yeni ortamın tanımını ve ihtiyaçların neler olduğunu TBMM'de 6 Nisan tarihinde yaptığı konuşmada açıklamıştır.

Buna göre Obama PKK'nın silahlı gücünün tasfiyesini zorunlu gördüklerini söylemiştir. Ancak Obama ayrıca demokratik ve siyasal mücadele için yeni bir sürecin başlatılmasını da zorunlu görmüş ve aynı konuşmasında Türkiye'nin kendi tarihi ile yüzleşmesini, öncelikle kendi Kürt halkını kazanmasını (burada Kürtlere bir azınlık benzetmesi de yapmış olmakla birlikte bu benzetme ayrılıkçı bir anlam içermemektedir) ve Irak'lı Kürtlere de hamilik yapmasını (sahip çıkmasını) önermiştir (istemiştir).

Kuzey Irak'ta oluşan bu yeni koşullar içinde PKK'ya silah bırakılması ve yeni bir demokratik ve siyasi sürecin başlatılması için Kuzey Irak Erbil'de bir Kürt Konferansı yapılması planlanmıştır. Bu konferansa taraf olarak katılacak PKK'ya tüm diğer taraflar silah bırakma çağrısında bulunacak, PKK da siyasi taleplerini yani silah bırakma koşullarını açıklayacaktır.

Türkiye PKK'nın konferansa katılımına ve siyasi talepler karşılığında silah bırakmasına açıkça ve baştan karşıdır.

Kürt Konferansı Türkiye ile PKK arasında sıkışan Iraklı Kürtlerin talebi ile ertelenmiştir. Ancak PKK'nın Türkiye'den siyasi kazanımlar elde etmeden silah bırakmayacağı ve oluşan yeni denklem içinden kolayca çekilmeyeceği anlaşılmıştır.

TARİHİ FIRSAT SÖYLEMİ VE TARAFLARIN POZİSYONLARI

Kürt siyasetinde yerel seçimler ve ABD başkanı Obama'nın ziyareti sonrasında tarihi fırsat söylemini ilk kez Cumhurbaşkanı Abdullah Gül kullanmıştır. Devletin başı olarak bu söylemin kullanılması ve sahiplenilmesi çok önemlidir ancak bu konuda yürütmenin başı Hükümet'in neden ikincil planda kaldığı (veya bırakıldığı) da önemlidir. Bu çerçevede tarihi fırsat ile ilgili olarak Cumhurbaşkanı, Hükümet ve Türk Silahlı Kuvvetleri konunun ana tarafları olarak yaptıkları açıklamalar ilk pozisyonlarını tanımlamışlardır.

Cumhurbaşkanı Abdullah Gül teröre prim vermeden, terörist ile muhatap olmadan ve terörü besleyen sorunları kaldırarak silahları susturacak koşulların oluştuğunu ve bu konuda önemli bir tarihi fırsat yakalandığını açıklamaktadır. Cumhurbaşkanı tarihi fırsatın koşulları ile ilgili olarak daha geniş bir çerçeve kullanmamaktadır. Cumhurbaşkanı daha çok Hükümet'in bu konudaki girişimleri için uygun bir ortam ve iklim yaratmak amacıyla görülmektedir.

Hükümet'in tarihi fırsat söylemi karşısındaki pozisyonu ise açık ve net değildir. Bunun önemli sebepleri bulunmaktadır. Bunlar şunlardır;

- Hükümet 1 Ekim 2005 tarihinde AB tam üyelik müzakereleri için çetin pazarlıklar içinde iken (Kıbrıs konusu ile ilgili İngiltere desteği ile) başbakan Erdoğan Kürt konusunda önemli bir açılım yapmış (İngiltere'nin isteği ile İngiltere'ye AB içinde Türkiye'den alınmış bir koz gerekiyordu) ve sorunun "demokratik cumhuriyet" yaklaşımı (bu terminoloji ve talep terörist başı Abdullah Öcalan'ın tanımıdır) ile çözüleceğini açıklamıştır. Bu söylemin içinin boş olduğu ilerleyen dönemlerde ortaya çıkmış ve Hükümetten bu konuda daha sonra hiçbir girişim gelmemiştir.
- AK Parti, Kürt sorununun çözümü için politikalar geliştirmek yerine, yerel seçimlere ve bölge illerinde DTP'yi yenilgiye uğratmaya odaklanmıştır. Seçimlerde tüm iktidar-cemaat nimetlerinin vaad edilmesine rağmen AK Parti önemli bir yenilgi almıştır. Bu yenilginin getirdiği siyasi hazım tamamlanmadan AK Parti'den Kürt konusunda bir açılım beklenmemelidir.
- AK Parti Kürt konusunda bundan önceki açılımlarında belirleyici ve zorlayıcı olan AB sürecinden "zihinsel olarak kopmuştur ve bu nedenle AK Parti için artık zorlayıcı bir unsur kalmamıştır. DTP ile siyasi hesaplaşma dışında AK Parti için bu konu önceliğini yitirmiştir. AK Parti olası siyasi riskleri nedeniyle bu konuda geniş ve kapsamlı bir açılım sergilemekten uzak görülmektedir.

Türk Silahlı Kuvvetleri bu konuda en açık ve net pozisyonunu belirleyen kurum olmuştur. Genelkurmay başkanı İlker Başbuğ iki ayrı konuşmasında bu konudaki net pozisyonu tanımlamıştır.

- Kültürel haklar bireysel düzeyde özgürce kullanılması ve yaşanması ile sınırlıdır. Kollektif haklara dönüşmemesi ve siyasi alanlara taşınmaması şartı ile herkes ana dilini ve kültürünü bireysel olarak özgürce yaşayabilmelidir.

- b. “Türkiye halkı” tanımı halkı vatandaşlık esasında birleştirmektedir. Türkiye halkı üst ve ortak kimliktir. Alt ve ikincil kimliklere bunun altında alan açılmaktadır. Bu tanımın temelinde Atatürk’ün Türk milleti tanımı olan “Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir” yatmaktadır.
- c. TSK için çözümün temelinde PKK terör örgütünün bertaraf edilmesi bulunmaktadır. TSK’nın bu konudaki yol haritası ise örgüte katılımın engellenmesi, dağ kadrosunun örgütten ayrılması için yasal düzenlemeler yapılması, ekonomik, sosyal, kültürel tedbirlerin alınması, uluslararası desteğin ve finansal kaynakların kesilmesi ile örgütün Kuzey Irak’tan çıkarılmasından oluşmaktadır.

TARİHİ FIRSAT SÖYLEMİ; DTP İLE PKK AYNI DÜZLEMDE

Kürt sorununun çözümüne ilişkin olarak Cumhurbaşkanı Gül’ün yaptığı tarihi fırsat çağrısı ardından DTP ve PKK da açıklamaları ile pozisyonlarını tanımlamışlardır. DTP ile PKK’nın tarihi fırsat söylemi karşısında aynı düzlemde oldukları görülmektedir.

Demokratik Toplum Partisi yerel seçimler sonrasındaki “sandık bölgenin sınırlarını yeniden çizdi” açıklaması ile coğrafi bir ayrışmayı, “demokratik özerk yönetim” talebi ile de yönetsel ayrışmayı tarif ederek tarihi fırsat koşulları içindeki konumunu açıkça ortaya koymaktadır.

DTP tarihi fırsatın önemli bir unsuru olan PKK’nın silah bırakmasını ise karşılıklı (TSK’nın da bırakması) silah bırakılması şeklinde talep etmektedir.

Demokratik Toplum Partisi söylemleri, tutumları ve talepleri ile birlikte Anayasa’nın 68. ve 69. maddesinde yer alan devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğüne karşı eylemlerin odağı olma suçlaması ile karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim Anayasa Mahkemesinde DTP’nin kapatılması ile ilgili bu suçlamaları içeren bir başvuru da görüşülmeyi beklemektedir.

Demokratik Toplum Partisinin yerel seçimlerde elde ettiği başarıyı ayrılıkçı taleplerinin güçlendirilmesi için kullanması ve tarihi fırsat açılımı karşısında PKK ile söylemlerini aynılaştırması çözüm arayışları için büyük şansızlık olmuştur. DTP, PKK’yı demokratik ve siyasi çözüm alanına çekmek yerine, seçim zaferi ile PKK’nın pozisyonuna yaklaşmaktadır.

29 Mart yerel seçimlerinde aldığı önemli siyasi başarı ile ABD’nin not ettiği ve ABD Başkanı ile görüşme olanağı da elde eden DTP, tarihi fırsat karşısında sürecin siyasi çözümüne katkı sağlamak yerine bölgesel ve ayrılıkçı-özerklik talebini ABD’ye (AB’den sonra) de sunmayı tercih etmiştir.

Terör örgütü PKK yerel seçimler ve tarihi fırsat açılımı sonrası DTP’nin kendisine yaklaşması ile birlikte sürecin ana belirleyicisi konumuna gelmiştir. Hükümetin de açıklamalarını not ettiği PKK’nın fiili lideri Murat Karayılan bir gazeteye verdiği mülakat ile pozisyonlarını açıkça ortaya koymuştur.

Tarihi fırsat açılımı karşısında PKK’nın pozisyonu terörist başı Öcalan’ın “Demokratik Cumhuriyet” talebinin yerini alan “Demokratik Özerk Kürdistan” talebi ile şekillenmektedir.

Demokratik Özerk Kürdistan yaklaşımı ile bağımsız Kürt devletinden ve iki kurucu halklı Demokratik Cumhuriyet (federasyon) talebinden vazgeçildiği ileri sürülmektedir. Demokratik Özerk Kürdistan yaklaşımı ile yerel parlamento, özerk yerel yönetim ve kültürel hakların kollektif kullanımı talep edilmektedir.

Öcalan'ın son tezi olan Demokratik Özerk Kürdistan sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda Irak, İran ve Suriye Kürtleri için de düşünülmektedir. Uzun vadede bu özerk bölgelerin birleşmesi ile bağımsız Kürt devletine yine ulaşılması hedeflenmektedir.

Kararılan 27 Mayıs tarihli İngiliz The Times gazetesindeki mülakatında da Kürt Meclisi talebini (İngiltere- İskoçya uygulaması benzeri yerel parlamento-federasyon) açıkça ortaya koymuştur.

Tarihi fırsat açılımı karşısında PKK'nın talebi; devletin ülkesi ve milleti ile bölünmez bütünlüğü ilkesi karşısında önce milletlerin bölünmesine yol açacak ve ardından ülkenin bölünmesi için uygun zaman ve koşullar (yeni bir tarihi fırsat) beklenecektir.

PKK, Kararılan ile birlikte tarihi fırsat ortamında bu taleplerinin değerlendirilmesi için diyalog adresi olarak da sırası ile İmralıyı (Öcalan), PKK'yı (Kararılan) sonra DTP'yi ve en son olarak da akıl adamları göstermektedir.

BAŞLAMADAN KAÇAN TARİHİ FIRSAT

Tarihi fırsat açılımı karşısında DTP ve PKK'nın aldıkları pozisyonlar ve bu pozisyonlara bağlı talepleri ile birlikte tarihi fırsatın değerlendirilmesi olasılığı başlarken azalmıştır.

Bu tarihi fırsatın kullanılması olasılığının yeniden canlandırılması ve artırılması Hükümet'in kararlılığına ve siyasi risk alma kapasitesine bağlı olacaktır. Ancak Hükümetin daha şimdiden 2011 genel seçimleri odaklı bir yaklaşım benimseyeceği ve bu tarihi fırsat sürecini zamana yayacağı anlaşılmaktadır. Hükümet üzerine baskı ise tarihi fırsat koşullarını yaratan ABD'den gelecektir. Hükümetin gerekli açılımlarda bulunmaması halinde yeni dönemde uygulanması planlanan çok taraflı politika (oynak merkezli) açılımında ABD eksenini zayıflamaya başlayacak bu da Hükümetin en önemli siyasi kaldıraçının zayıflaması anlamına gelecektir.